
Euroopa Liidu kohtuasjade kokkuvõte veebruar 2020

Kohtuasjad, kus Eesti on esitanud seisukoha:

- **C-89/19-C-91/19**: Rieco (põhistatud määrus – valik sisetehingu ja hankemenetluse vahel)
- **C-2/19**: A.P. vs. Riigiprokuratuur (kohtujuristi ettepanek – täitmisele mittepööratud karistus tingimuslikke meetmeid kohaldamata)

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanekud:

- **C-11/19**: Azienda ULSS (põhistatud määrus – valik sisetehingu ja hankemenetluse vahel)
- **C-606/19**: Flightright (põhistatud määrus – kohtualluvus jätkulennu tühistamise korral)
- **C-688/18**: Spetsializirana prokuratura (eelotsus – süüdistatava loobumine kohtuistungil osalemisest)
- **C-803/18**: Balta (eelotsus – kohtualluvuse kokkuleppe kehtivus kindlustatud kolmanda isiku suhtes)

Kohtuasjad, kus Eesti on esitanud seisukoha:

C-89/19-C-91/19: Rieco (põhistatud määrus* – valik sisetehingu ja hankemenetluse vahel)

Euroopa Kohtu määrus, 6. veebruaril 2020

Äriühing Rieco vaidlustas Itaalia kommuunide otsuse, millega *in-house* ettevõttele Ecolan anti otselepinguga üle neis kommuunides heakorratenuse osutamine. Rieco väitis, et enne kui sõlmiti otseleping, ei olnud tegelikult hinnatud võimalust teha sisetehing ja mitte korraldada avatud hankemenetlust. Itaalia kohus palus Euroopa Kohtul hinnata, kas direktiiviga 2014/24 (riigihangete kohta) on vastuolus riigisisised normid, mille kohaselt on sisetehingu sõlmimine seatud sõltuvusse sellest, et riigihanget on võimatu korraldada, ja sellest, kas avaliku sektori hankija on näidanud ära konkreetse kasu, mida avalikkus saab sisetehingust.

Kõigepealt märkis kohus, et direktiiv 2014/24 ei võta liikmesriikidelt vabadust eelistada üht teenuste osutamise, tööde teostamise või tarne viisi teistele. Kuna see tähendab hankele eelnevas etapis tehtavat valikut, siis ei saa see kuuluda direktiivi kohaldamisalasse. **Nii nagu direktiiv ei kohusta liikmesriike kasutama riigihankemenetlust, ei saa see sundida neid kasutama ka sisetehingut. Samas see vabadus ei saa olla piiramatu, vaid seda teostades tuleb järgida ELTLi põhieegleid, eelkõige tuleb valiku tegemisel järgida võrdse kohtlemise, diskrimineerimiskeelu, vastastikuse tunnustamise, proportsionaalsuse ja läbipaistvuse põhimõtteid.** Neil asjaoludel annab liikmesriikide vabadus valida teenuste osutamise viisi, millega hankijad täidaksid oma vajadusi, neile õiguse seada sisetehingu sõlmimine sõltuvusse sellest, et riigihanget on võimatu korraldada, ja sellest, kas avaliku sektori hankija on näidanud ära konkreetse kasu, mida avalikkus saab sisetehingust. Seega Itaalia õigusnormid ei ole vastuolus ELi õigusega.

Teiseks palus Itaalia kohus selgitust, kas direktiiviga on vastuolus riigisisised normid, mis ei võimalda avaliku sektori hankijal üksuses, mille aktsionärideks on ka teised avaliku sektori hankijad, omandada osalust, kui see osalus ei taga kontrolli või vetoõigust ja kui see hankija kavatseb siiski tulevikus omandada ühiskontrolli positsiooni ning seega võimaluse sõlmida otselepinguid üksusega, mis kuulub mitmele avaliku sektori hankijale. Kohtu hinnangul on direktiivis 2014/24 sätestatud riigihanke-eeskirjade kohaldamise välistamine seatud sõltuvusse tingimusest, et avaliku sektori hankijad teostavad ühiselt asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle. Direktiiv ei sisalda ühtegi nõuet selle kohta, millised peavad olema tingimused, mille olemasolul asutus omandab osaluse sellise äriühingu kapitalis, mille aktsionärid on teised asutused. Seega riigisisised õigusnormid ei ole vastuolus direktiiviga 2014/24.

Euroopa Kohtu määrus on kättesaadav [siit](#).

** Euroopa Kohtu kodukorra artikli 99 kohaselt võib Euroopa Kohus juhul, kui küsimusele võib vastuse selgelt tuletada kohtupraktikast või kui esitatud küsimusele antav vastus ei tekita põhjendatud kahtlust, igal ajal ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja pärast kohtujuristi ärakuulamist lahendada kohtuasja põhistatud määrusega.*

C-2/19: A.P. vs. Riigiprokuratuur (kohtujuristi ettepanek – täitmisele mittepööratud karistus tingimuslikke meetmeid kohaldamata)

Kohtujuristi ettepanek, 6. veebruaril 2020

Läti ametiasutused palusid Eesti ametiasutustel kohaldada raamotsusega 2008/947/JSK (vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet) kehtestatud korda kohtuotsusele, millega on mõistetud 3-aastane vangistus, mis jäeti 3-aastase katseajaga tingimisi täitmisele pööramata, kui süüdimõistetud ei pane toime uut tahtlikku kuritegu. Selle kohtuotsusega ei nähtud aga ette ühtegi tingimuslikku meetet. Põhikohtuasja kaebaja hinnangul ei kohaldata Läti kohtuotsusega ühtegi kriminaalmenetluse seadustiku ammendavas loetelus nimetatud meetet, mistõttu puudus kohtuotsuse tunnustamiseks õiguslik alus. Seetõttu küsis Eesti Riigikohus Euroopa Kohtult eelotsusetaotluses, kas raamotsus 2008/947/JSK on kohaldatav kohtuotsuse suhtes, millega ei määrata konkreetset tingimuslikku meetet, ja kui ainus süüdimõistetule pandud kohustus on mitte panna 3-aastase katseaja jooksul toime uut kuritegu.

Kõigepealt analüüsis kohtujurist raamotsuse sõnastust ning leidis, et **raamotsus ilmselgelt ei ole kohaldatav kohtuotsusele, millega on mõistetud lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus**, sest selline otsus ei sisalda tingimuslikku meetet ega alternatiivset mõjutusvahendit. Kui kohustus mitte toime panna uut kuritegu oleks iseenesest tingimuslik meede, siis oleks tingimusliku meetme järgimata jätmise ja uue kuriteo toimepanemise vahel vahetegemine üleliigne. Kohtujurist märkis muuhulgas, et sellist kohustust pole raamotsuse tingimuslike meetmete hulgas märgitud ja raamotsus eristab seda oma sõnastuses teistest tingimuslikest meetmetest. Ka raamotsuse konteksti analüüsidis jõudis kohtujurist samale järeldusele.

Raamotsust eesmärgipäraselt tõlgendades ei näe kohtujurist põhjust kohaldamisala laialt tõlgendada, sest see on vastuolus õigusakti sõnastuse, loogika ja ülesehitusega, püüdes edendada vaid selle akti ühe eesmärgi konkreetset aspekti (kättemaksu aspekti) tema muude eesmärkide arvelt (süüdimõistetute taasühiskonnastamine). Isik, kes ei ole uut kuritegu toime pannud, asetatakse halvemasse olukorda üksnes sellega, kui Eesti tunnustab kohtuotsust, millega on mõistetud karistus jäetud täitmisele pööramata, tuues ta sellega sellise normistiku kohaldamisalasse, mis muidu ei oleks tema suhtes kohaldatav. Seega võidakse talle panna selles riigis kehtivaid kohustusi ja ta kantaks selle riigi karistusregistrisse, mida kohtuotsust tunnustamata ei tehtaks.

Kokkuvõttes tuleb kohtujuristi arvates vastata Riigikohtu küsimusele, et **raamotsus 2008/947/JSK ei ole kohaldatav kohtuotsuse suhtes, millega mõistetakse täitmisele mittepööratud karistus**, kuid ei määrata ühtegi tingimuslikku meetet raamotsuse tähenduses, nii et süüdimõistetud ainus kohustus on hoiduda kaitseajal uue kuriteo toimepanemisest.

Kohtujuristi ettepanek ei ole Euroopa Kohtule siduv.

Kohtujuristi ettepanek on kättesaadav [siit](#).

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanekud:

C-11/19: Azienda ULSS (põhistatud määrus – valik sisetehingu ja hankemenetluse vahel)

Euroopa Kohtu määrus, 6. veebruaril 2020

Azienda ULSS on Itaalia kohalik tervishoiuasutus, kes kuulutas välja hankemenetluse kiirabi- ja hemodialüüsipatsientide meditsiinilise veo teenuse pakkumuseks. Croce Verde on mittetulunduslik avalik-õiguslik astus, kes vaidlustas Azienda ULSSi otsuse, sest sellega tehti avaliku sektori üksuste vahelise partnerluse asemel valik hankemenetluse kasuks, kuigi vajalikud tingimused olid täidetud, et sõlmida partnerluskokkulepe (sisetehing).

Itaalia kohus küsis eelotsusetaotluses, kas direktiiviga 2014/24 (riigihangete kohta) on vastuolus kui hankelepingu sõlmimine on seatud sõltuvusse asjaolust, et avaliku sektori üksuste vaheline partnerlus ei võimalda tagada meditsiinilise tavaveo teenust. Teiseks soovis Itaalia kohus teada, kas direktiiviga 2014/24 on vastuolus kui riigisisest normist tuleneb hankijale kohustus põhjendada, miks ta korraldas meditsiinilise tavaveo teenuse lepingu sõlmimiseks hankemenetluse, selle asemel, et leping otse sõlmida kokkuleppel teise hankijaga.

Kõigepealt ütles kohus, et direktiiv 2014/24 ei võta liikmesriikidelt vabadust eelistada üht teenuste osutamise, tööde teostamise või tarne viisi teistele. **Nii nagu direktiiv ei kohusta liikmesriike kasutama riigihankemenetlust, ei saa see sundida neid kasutama ka sisetehingut. Samas see vabadus ei ole piiramatult, vaid seda kasutades tuleb järgida ELTLi põhireegleid. Eelkõige tuleb valiku tegemisel järgida võrdse kohtlemise, diskrimineerimiskeelu, vastastikuse tunnustamise, proportsionaalsuse ja läbipaistvuse põhimõtteid.** Seega hankijate vahel saab partnerluskokkuleppe sõlmida vaid siis, kui leping kehtestab osalevate hankijate vahelise koostöö või rakendab seda eesmärgiga tagada, et hankijad osutavad oma ülesandeks olevaid avalikke teenuseid oma ühiste eesmärkide täitmiseks, kui sellise koostöö tegemisel juhindutakse üksnes avaliku huviga seotud kaalutlustest ning kui osalevate hankijate sellise koostööga seonduvast tegevusest toimub avatud turul alla 20%.

Kuna esimesele küsimusele vastas kohus, et riigisisest normid ei ole vastuolus direktiiviga, siis järelikult ei saa direktiiviga vastuolus olla ka normid, milles tuleneb hankijale kohustus tõendada, et nende sätete kohaldamise tingimused ei ole täidetud.

Euroopa Kohtu määrus on kättesaadav [siit](#).

C-606/19: Flightright (põhistatud määrus – kohtualluvus jätkulennu tühistamise korral)

Euroopa Kohtu määrus, 13. veebruaril 2020

Lennureisijad olid teinud ühtse broneeringu lennule Hamburgist (Saksamaa) San Sebastiani (Hispaania), mis koosnes kolmest lennusegmenidist. Esimene lend toimus Hamburgist

Londonisse, mida teenindas British Airways. Teine Londonist Madridi ja kolmas Madridist San Sebastiani, neid teenindas Iberia. Viimane ehk kolmas lennusegment tühistati reisijaid õigeaegselt teavitamata. Seetõttu loovutasid reisijad võimaliku kahju hüvitamise nõude Flightright'ile, kes esitas Saksamaa kohtusse Iberia vastu hagi. Saksamaa kohus küsis Euroopa Kohtult, kas ta on määruse 1215/2012 (kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) kohaselt pädev lahendama sellist hagi, kui tühistatud lennu väljumis- ega saabumiskoht ei asu Saksamaal. Teisisõnu, kas „kohustuse täitmise koht“ võib olla esimese lennu väljumiskoht, kui on olemas ühtne kinnitatud broneering kogu reisi jaoks, olgugi, et reisisegmente on mitu ja neid teenindavad erinevad lennuettevõtjad ning vaidluse all on vaid viimane ehk tühistatud lennusegment.

Euroopa Kohus on varasemalt öelnud, et määruse 44/2001 kohaselt tuleb otselendude puhul nii lennuki väljumis- kui ka saabumiskohta samadel alustel pidada teenuste osutamise peamisteks kohtadeks. See kehtib ka ümberistumisega lennu puhul, kui on olemas ühtne broneering kogu reisi jaoks. Seega ühtse broneeringu olemasolul ja juhul kui lend koosneb kahest lennusegmendist, võib määruse 261/2004 alusel hüvitise maksmise hagi esitaja ühtlasi pöörduda kas sellesse kohtusse, mille tööpiirkonnas asub esimese lennu väljumiskoht, või sellesse kohtusse, mille tööpiirkonnas asub teise lennu saabumiskoht.

Kuna käesoleval juhul on olemas ühtne broneering kogu reisi jaoks ja reis koosneb kolmest lennusegmendist, siis võib selle lennu puhul kohustuse täitmise koht määruse 1215/2012 tähenduses olla esimese lennusegmendi väljumiskoht kui üks peamine õhuveolepingu esemeks olevate teenuste osutamise koht. Kuna sellel kohal on piisavalt tihe seos kohtuvaidluse faktiliste asjaoludega ja sellest tulenevalt tagab see tiheda seose õhuveolepingu ja pädeva kohtu vahel, siis vastab see läheduse eesmärgile. See lahendus on kooskõlas ka etteaimatavuse põhimõttega, kuna võimaldab nii hagejal kui ka kostjal hõlpsasti määrata kindlaks kohtu, kuhu võib pöörduda.

Selle kohta, kas viimase lennusegmendi eest vastutanud lennuettevõtja vastu saab esitada hagi kohtusse, mille tööpiirkonnas asub esimese lennu väljumiskoht, märkis kohus, et valikulise kohtualluvuse eeskirja kohaldamine ei nõua lepingu sõlmimist kahe isiku vahel, vaid õigusliku kohustuse olemasolu, mille isik on endale vabatahtlikult teise isiku ees võtnud ja millel põhineb hageja nõue. Kohus järeldas, et viimase lennusegmendi eest vastutanud lennuettevõtja täidab nende reisijate lepingupartneri ees vabatahtlikult võetud kohustusi, mille alus on õhuveoleping.

Euroopa Kohtu määrus on kättesaadav [siit](#).

C-688/18: Spetsializirana prokuratura (eelotsus – süüdistatava loobumine kohtuistungil osalemisest)

Euroopa Kohtu otsus, 13. veebruaril 2020

Põhikohtuasjas alustati mitme isiku (sh TX ja UW) suhtes kriminaalmenetlust kuritegelikku ühendusse kuulumise asjaoludel. Kohtumenetluse algstaadiumis teavitati süüdistavaid riigisisese õiguse alusel sellest, millistel tingimustel kohus võib siis, kui nad jätavad ilma mõjuva põhjuseta kohtusse ilmumata, seda menetlust ilma nende kohalolekuta läbi viia. Kohtumenetluse raames toimus palju kohtuistungeid, millest osadele süüdistavad kohale ei ilmunud: TX temast mitteolenevatel põhjustel (haiguse tõttu), UW loobus ise osalemisest.

Süüdistatavate advokaadid osalesid kõikidel selle kohtumenetluse raames toimunud kohtuistungitel.

Bulgaaria kohus küsis, kas direktiivi 2016/343 (millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikult arutelul) on rikutud, kui üks kriminaalasjas korraldatud kohtuistungitest on toimunud süüdistatava kohalviibimiseta ja süüdistatavale on nõuetekohaselt saadetud kohtukutse, teda on teavitatud tema ilmumata jätmise tagajärgedest ja teda esindab tema volitatud advokaat, kui a) süüdistatav otsustas ühemõtteliselt mitte ilmuda kohtuistungile või b) süüdistatav ei ilmunud kohtuistungile temast mitteolenevatel põhjustel, kui pärast seda istungit teavitati teda tema äraolekul tehtud toimingutest ning asjaoludest teadlikuna otsustas ta avaldada, kas ta soovib neid toiminguid enda juuresolekul korrata või mitte.

Alustuseks märkis Euroopa Kohus, et direktiiv 2016/343 sätestab miinimumnormid, mistõttu seda ei saa tõlgendada nii, nagu see oleks täielik ja ammendav instrument. Direktiivis on küll sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et süüdistataval on õigus viibida kohtulikult arutelul, kuid see õigus ei ole absoluutne ning teatavatel tingimustel peaks süüdistatav saama sellest õigusest ühemõtteliselt loobuda. **Nii võivad liikmesriigid ette näha, et kohtulik arutelu võib toimuda ilma süüdistatava kohalviibimiseta, kui süüdistatavat on teavitatud õigel ajal kohtulikult arutelust ja mitteilmumise tagajärgedest või kui süüdistatavat esindab volitatud kaitsja, kelle on valinud süüdistatav või kelle on määranud riik.**

Kohus leidis, et juhul, kus süüdistatav loobus ise istungil osalemast, kaasnesid selle loobumise raskusele vastavad minimaalsed tagatised ning see loobumine ei näi olevat vastuolus ühegi olulise avaliku huviga. Juhul, kus süüdistatav ei saanud istungil osaleda temast mitteolenevatel põhjustel, nentis kohus kõigepealt, et direktiivist tulenevalt peaks tal olema võimalus taotleda ettenähtud tähtaja jooksul kohtulikule arutelule uut aega. Samas süüdistatavat on teavitatud tema äraolekul sellel kohtuistungil tehtud toimingutest ning ta on avaldanud, et ta ei tugine nende toimingute õiguspärasuse vaidlustamiseks enda puudumisele ega nõua nende kordamist tema juuresolekul. Selles kontekstis tões kohus, et seda saab pidada ühemõtteliseks loobumiseks õigusest viibida kohtuistungil. Samuti on süüdistatav teises olukorras avaldanud, et ta soovis tema äraolekul tehtud toimingute kordamist tema juuresolekul, mille tulemusena tuli korraldada tunnistaja täiendav ülekuulamine, millest süüdistataval oli võimalik täies ulatuses osa võtta. Kohus leidis, et ka sellises olukorras ei saa süüdistatavat käsitada kohtulikult arutelult puudununa. **Seega kokkuvõttes ei riku nendel juhtudel Bulgaaria õigusnormid direktiivi 2016/343.**

Euroopa Kohtu otsus on kättesaadav [siit](#).

C-803/18: Balta (eelotsus – kohtualluvuse kokkuleppe kehtivus kindlustatud kolmanda isiku suhtes)

Euroopa Kohtu otsus, 27. veebruaril 2020

Põhikohtuasjas oli vaidlus Lätis asutatud kindlustusseltsi AAS Balta ja Leedus registreeritud turvaettevõtja Grifs vahel kindlustushüvitise maksmise üle. Kindlustusleping oli sõlmitud AAS Balta ja Grifsi Lätis registreeritud omanikettevõtte Grifs AG SIA vahel ja selles kokku lepitud kohtualluvuseks oli Läti kohus. Kuna kindlustusjuhtum toimus Leedus, siis Leedu ettevõtte Grifs esitas hagi Leedu kohtusse AAS Balta vastu. Leedu kohus küsis Euroopa Kohtult, kas

määrust 1215/2012 (kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) tuleb tõlgendada nii, et kindlustuslepingust tulenev kohtualluvuse kokkulepe, mis hõlmab „suurt riski“ määruse tähenduses, kehtib selle lepingu alusel kindlustatud isiku suhtes, kes ei ole kindlustussektori ettevõtja ega ole sellele kokkuleppele oma nõusolekut andnud ning kelle asukoht on kindlustusvõtja ja kindlustusandja omast erinevas liikmesriigis.

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et määruse normid tagavad, et nõrgem pool, kes soovib kaevata kohtusse tugevamat poolt, võib seda teha liikmesriigi kohtus, millesse tal on lihtne pöörduda. Siiski teatavatel juhtudel võib kohtualluvuse reeglitest kokkuleppega kõrvale kalduda. Nimelt on see võimalik kokkuleppega, mis käsitleb üht või mitut määruses nimetatud riski, käesoleval juhul suurt riski. Euroopa Kohus tõdes, et **võimalus kalduda „suurt riski“ hõlmavates kindlustuslepingutes kõrvale üldistest kohtualluvuse reeglitest on kohaldatav ainult lepingupoolte vahelistes suhetes ja seda ei saa üldjuhul laiendada kolmandast isikust kindlustatule.**

Kohus analüüsis ka määruse kaitse-eesmärgi ning leidis, et kuigi eriline kaitse ei ole õigustatud suhetes, mis on kindlustussektoris majandus- või kutsetegevuses osalejate vahel, kellest mitte kellegi puhul ei saa eeldada, et ta on teistega võrreldes nõrgemal positsioonil, on käesoleval juhul selge, et kindlustatud kolmas isik ehk Grifs ei ole kindlustussektoris majandus- või kutsetegevuses osaleja. Seetõttu vastas Euroopa Kohus, et määrust tuleb tõlgendada nii, et **kohtualluvuse kokkulepe, mis on ette nähtud kindlustusvõtja ja kindlustusandja vahel sõlmitud kindlustuslepingus, mis hõlmab „suurt riski“, ei kehti selle lepingu alusel kindlustatud isiku suhtes, kes ei ole kindlustussektori ettevõtja ega ole sellele kokkuleppele oma nõusolekut andnud ning kelle asukoht on kindlustusvõtja ja kindlustusandja omast erinevas liikmesriigis.**

Euroopa Kohtu otsus on kättesaadav [siit](#).

Tegemist on mitteametliku kokkuvõttega EL õiguse büroo valitud kohtulahenditest. EL Kohtu otsuste ja kohtujuristi ettepanekute terviktekstidega saab tutvuda EL Kohtu koduleheküljel või EUR-Lex andmebaasis (viited lisatud).